

Internationaal socialisme versus fobisch eurocentrisme

Stephen Bouquin

Gewoon hoogleraar sociologie, Universiteit Evry-Parisud en auteur van *Helemaal Anders* (Critica, 2015)

“Het is een illusie te denken dat het Europees grensbeleid onze welvaart en welzijn gaat beschermen. De gesloten grenzen van Fort Europa hebben tot dusver geen enkel euro meer opgeleverd aan sociale zekerheid noch aan economische groei.”

Yanis Varoufakis @ #LetThemIn - Vienna conferentie

25

De redactie van dit tijdschrift vroeg mij te reageren op de bijdragen van Mark Elchardus (Sampol, maart 2016 en mei 2016) en Jan Cornillie (Sampol, april 2016) met betrekking tot Europa en de vluchtelingencrisis. Gezien ik op heel wat vlakken niet akkoord ga met beide auteurs verkies ik mijn eigen standpunt te beargumenteren in plaats van een nauwgezette kritiek uit te schrijven van anderen standpunten. Weg met de flinkse ontsporing; tijd voor een internationaal eco-socialisme.

BELEID GERICHT OP VREDE, ONTWIKKELING EN DEMOCRATIE

Aan de basis van de vluchtelingencrisis ligt een reeks van oorlogen waarbij EU-lidstaten en NAVO-landen rechtstreeks betrokken waren of zijn. Onder het mom van een oorlog tegen terrorisme (9/11) werden oorlogen gevoerd om regimes te installeren of te ondermijnen, en aldus de controle over strategische aardoliereserves te verzekeren. Imperialisme bestaat nog steeds. De Bush-administratie zocht zelfs geen alibi meer bij de VN. Zeer terecht stelt Jeremy Corbyn dat Tony Blair medeplichtig is aan een stille volkerenmoord en misdaden tegen de mensheid. De opeenvolgende interventies hebben in Irak alleen al 1,3 miljoen dodelijke burgerslachtoffers veroorzaakt.

Ook in Syrië speelde het Westen een onkiese rol. Wat begon als hardhandige repressie en een bur-

geroorlog liep vanaf 2012 totaal uit de hand toen Europese mogendheden - samen met Turkije en Saoedi-Arabië - een *regime change* wilden forceren. Allerhande jihadistische milities werden bewapend, vooral door Turkije en de golfstaten. Na vijf jaar burgeroorlog is het dodental in Syrië opgelopen tot 400.000. Zes miljoen Syriërs hebben hun land verlaten. Zolang men inzet op een *regime change*, de zogenaamd gematigde jihadisten blijft bewapenen en de afwezigheid van Koerdische vertegenwoordiging in de onderhandelingen in Genève aanvaardt, zal er geen vrede komen en zullen mensen blijven vluchten.

Internationale socialisten doen er goed aan hun ogen niet te sluiten voor de oorlogen en de hoogdringende noodzaak een beleid te voeren gericht op vrede, ontwapening, ontwikkeling en democratie. Een onmiddellijk embargo op wapenhandel met alle betrokken partijen is de eerste dringende maatregel. Een vredesconferentie met alle betrokken partijen een must. Het sociaal handvest van Rojava, de verzamelnaam voor de kantons onder Koerdisch zelfbestuur in het noorden van Syrië, biedt een blauwdruk voor een seculier en democratisch alternatief met erkenning van de verschillende talen, culturen en religies alsook gendergelijkheid tussen man en vrouw. Een socialistische internationale zou om te beginnen het Rojava-model kunnen erkennen en steunen. Al zal Erdogan daar niet blij over zijn. Feit is dat ook zijn land aan het Syrianiseren is. Turkije is geen veilig land meer. Het is een van de redenen waarom de EU-Turkije deal onaanvaardbaar is. Net als het feit dat push-backs niet helpen omdat de route's zich gewoon verplaatsen, zoals de toenemend aantal vluchtelingen vanuit Libië bewijst (40.000 enkel in de maand mei en meer dan 1.000 doden sinds eind april 2016).

DIT IS EEN HUMANITAIRE CRISIS

Sommigen verbinden de vluchtelingenkwestie met de terreurdreiging en de aanslagen in Europa.

26

Voorlopige kennis van zaken wijst echter op het feit dat de terroristen allemaal uit Europa afkomstige Syriëstrijders waren, die soms door de Turkse overheid op het vliegtuig naar Europa werden gezet en in andere gevallen ongehinderd konden reizen omwille van kortsluitingen in het informatienetwerk. Valse papieren werden wél onderschept. Slechts in één geval zou een terrorist Europa via de vluchtelingenroute binnengedrongen zijn. De terreurdreiging aanpakken is nodig, maar staat los van de vluchtelingencrisis.

Internationale socialisten zouden in eerste plaats de vluchtelingenkwestie moeten zien voor wat ze is: een humanitaire crisis en geen migratiegolf. Een socialistische internationale zou bovendien moeten ijveren om levensnoodzakelijke goederen en medicijnen naar Libanon, Turkije en Jordanië te sturen onder verantwoordelijkheid van UNHCR. In Griekenland zitten vandaag 200.000 vluchtelingen vast, waarvan enkele duizenden aan de Macedonische grens. Ook daar is er hulp nodig.

De Europese S&D-familie zou eensgezind moeten ijveren voor een menswaardig onthaal binnen de EU. Voor een spreidingsplein met mogelijke hergroepering van gezinsleden die afzonderlijk zijn aangekomen. In afwachting van consensus hierover is het mogelijk via humanitaire visa duizenden zieken, gewonden en moeders met kinderen rechtstreeks naar één land te brengen. Italië is begonnen met een humanitaire corridor voor hulpbehoevende vluchtelingen.¹ Natuurlijk vergt het onthaal een integratieplan, maar ook hier in België kunnen solidariteit en creativiteit elkaar versterken. Mijn principiële standpunt luidt: socialisten die naam waardig blijven niet ongevoelig voor de miserie en het leed dat mensen ondergaan. Daarom is er altijd ruimte voor solidariteit.

ASIEL EN MIGRATIE GEEN BEDREIGING VOOR DE WELVAARTSSTAAT

Als we het over bedreigingen willen hebben, lijkt het mij essentieel in rangorde eerst en vooral de vigerende neoliberale orde aan te wijzen. In België verliest de sociale zekerheid jaarlijks om en bij de 14 miljard euro via allerhande kortingen op werkgeversbijdragen. Hoeveel daarvan de bestaande tewerkstelling consolideert of tot extra tewerkstelling leidt, is nog steeds een mysterie. Tel daarbij een permanente loonmatiging, de kostprijs van fiscale ontwijking en *last but not least* de verdoken kostprijs op medische uitgaven van onze prestatiegeobsedeerde arbeidsmarkt², dan wordt dreiging voor de sociale zekerheid en het welzijn toch zeer tastbaar. Indien we de optelsom maken van gederfde inkomsten en overbodige uitgaven die op conto van de neoliberalisering kunnen worden gezet, zitten we in België alleen al ruim boven de 30 miljard euro per jaar. Dat is precies hoeveel een menswaardige opvang van 2 miljoen vluchtelingen in de gehele Europese Unie zou kosten.

De europarlementsleden Pervenche Berès (S&D) en Yannick Jadot (groenen) hielden in april een gezamenlijk pleidooi voor een menswaardig onthaal.³ Twee miljoen vluchtelingen vertegenwoordigen samen maar 0,3% van een Europese bevolking die 510 miljoen zielen telt. De financiering van dergelijk onthaal zou amper 0,2% van het Europese Bruto Binnenlands Product bedragen. De 30 miljard euro, waarvan hierboven sprake, zou een onderdeel kunnen zijn van een Europese New Deal waarmee op grote schaal investeringen worden gefinancierd. Op die manier wordt ook meteen werk gemaakt van het investeringstekort dat het hele continent en de eurozone in het bijzonder treft. Er circuleren concrete voorstellen zoals de uitgave van eurobonds door een Europese Investeringsbank die kan lenen bij de ECB. Volgens Yanis Varoufakis zou dit het geaggregeerde inkomen van gezinnen, ondernemingen en de overheid met 8 à 10% verhogen, waardoor Europa eindelijk uit het slop zou raken.

Natuurlijk botst dit op het soberheidsfetisjisme van Duitsland. Zolang Sigmar Gabriel, François Hollande en een belangrijk deel van de Europese sociaaldemocratie niet wil breken met het eurobesparingsfetisjisme en een beleid gericht op de aanbodzijde, zal de werkende bevolking het gelag betalen.

27

HET EUROPESE GRENSREGIME CONSTRUEERT GLOBALE APARTHEID

Vandaag wordt de politieke geografie door harde grenzen gemaakt. De eerste grens is een papieren grens. De EU hanteert een 'zwarte' en een 'witte' Schengen lijst.⁴ Deze lijsten bepalen vanuit welke landen burgers een visum nodig hebben om het land binnen te mogen voor een beperkte periode of voor een beperkt aantal doelstellingen. De 'zwarte lijst' bevat 135 staten op de 195. Op de 'witte' lijst staan 60 landen, maar het merendeel betreft de OESO-landen en de EU-landen. Het papieren grensbeleid bepaalt dat men vanuit Europa zonder visum naar 173 landen kan. Iemand uit Syrië kan maar naar 38 landen; iemand uit Afghanistan naar 28 landen. Het recht op mobiliteit is dus vanaf de geboorte ongelijkmatig verdeeld. Dit is een 'biopolitiek' grensregime dat bijdraagt tot een globale geopolitieke apartheid.

Nederlands geograaf Henk van Houtum spreekt over een mondiale standenmaatschappij 'met verstrekkende geografische gevolgen. Want omdat de reguliere weg afgesloten is, blijft voor de geografisch 'verkeerd geboren' veelal alleen de irreguliere weg over. Ook voor degenen die recht hebben

op asiel. En die irreguliere weg is, zoals we dagelijks zien, mensonterend en extreem gevaarlijk. De EU-grens is inmiddels de dodelijkste grens op aarde. Sinds 1995 zijn bijna 23.000 migranten gestorven. Hiervoor is het grensbeleid van de EU verantwoordelijk: dood door beleid.'

Internationale socialisten stellen de globale neoliberale ordening fundamenteel in vraag. Het is deze ordening die in het noorden rijkdom uit de samenleving pompt via schuldslavernij en belastingvrijstellingen voor multinationals terwijl in het zuidelijk halfrond rijkdom via uitbuiting uit arbeid wordt afgeperst door de financiële beleggers, de aandeelhouders en de superrijken zonder dat er van enige vorm van herverdeling sprake is. Dit kan niet blijven duren.

Natuurlijk zal er morgen geen wereldregering opstaan, laat staan een linkse. Maar in afwachting van een globale taks op rijkdom kan elk land een forfaitaire belasting van 10 à 15% op de winsten van multinationals heffen. Goederen en diensten afkomstig uit landen die de ILO-basisconventies niet respecteren, kunnen extra belast worden. De opbrengsten kunnen in een fonds gestoken worden dat ten dele ook sociale bescherming in het zuiden financiert. Kortom: een controle op kapitaalverkeer en een sociaal-ecologisch protectionisme vallen perfect te rijmen met socialistisch internationalisme.

DE KOSTEN-BATEN ANALYSE VAN MIGRATIE

Vanuit macro-economisch oogpunt is arbeidsmigratie dikwijls een welvaartsbonus. Volgens OESO-berekeningen zou migratie jaarlijks 2 à 3% bijdragen tot het bbp. Dankzij migratie komen er geschoolde arbeidskrachten bij waarvoor nooit een eurocent is uitgegeven aan scholingskosten. De werkzaamheid verhoogt, migranten consumeren en overbruggen de demografische kloof die zowat alle Europese kernlanden treft. De komende vijftien jaar heeft Europa immers jaarlijks meer dan een miljoen additionele arbeidskrachten nodig⁵. In Duitsland alleen al zijn dit er 500.000. Hele cohorten van de babyboomgeneratie gaan de komende jaren op pensioen, terwijl het onderwijsstelsel onvoldoende geschoolde arbeidskrachten aflevert.

28

Migratie vormt maar een sociale bedreiging in de mate dat ze gepaard gaat met cultureel-raciale opdeling en ongelijkheid. Maar dat hoeft niet zo te zijn. Historicus Gerard Noiriel (2006) heeft uitvoerig gedocumenteerd hoe Frankrijk, als land van bestemming voor 'economische vluchtelingen' uit Vlaanderen, Italië, Polen, Spanje en de ex-kolonies hierdoor enerzijds haar structureel demografisch tekort heeft opgelost en anderzijds dankzij een volgehouden sociale strijd en 'ondanks' aanhoudende migraties toch een sterk sociaal stelsel heeft weten uit te bouwen. Zijn besluit lijkt me ontegensprekelijk: racisme en discriminatie vormen altijd obstakels in de sociale strijd voor welzijn en welvaart.

Laat ons ook niet uit het oog verliezen dat migratie de laatste honderd jaar stabiel is gebleven. Vandaag vertegenwoordigt de combinatie van emigratie en immigratie 3% van de wereldbevolking. Sinds 1990 is de 'stock' aan migranten gestegen van 159 naar 230 miljoen (in 2014), wat gelijk loopt met de globale bevolkingstoename. De zuid-zuid migratie neemt veel sterker toe dan de zuid-noordmigratie. Noord-noord migratie neemt ook toe, al is die voornamelijk intra-europees. De grote omkering betreft Europa. Tot in de jaren 1970 behield ons continent, ondanks gastarbeiders en de terugkeer van kolonisten, een positief emigratiesaldo. Vandaag is het Europese saldo negatief. Europa is niet langer het belangrijkste emigratiecontinent.

Even belangrijk is het feit dat hedendaagse migratiestromen andere patronen volgen dan vroeger. Diasporamigranten komen en gaan van het ene land naar het andere. In Londen verblijft 75% van de buitenlanders minder dan vijf jaar...

Het is, ten slotte, van fundamenteel belang een onderscheid te maken tussen migratie en 'vluchtelingenstromen'. Dit laatste fenomeen neemt belangrijke proporties aan wanneer regio's getroffen worden door oorlogsconflicten en/of klimaatontregeling. Volgens voorspellingen van het IPCC zou het aantal klimaatvluchtelingen bij ongewijzigd beleid tegen 2050 tot 250 miljoen kunnen oplopen. Gezien dit laatste gegeven spreken we dan ook best over 'eco-socialisme'...

MOBILITEIT VERSUS STRIJD?

Volgens Mark Elchardus (*Sampol*, mei 2016) moeten 'internationalisten mensen helpen hun landen te veranderen in plaats hen te helpen van land te veranderen'. Een mooie slagzin maar ook een valse tegenstelling. In Griekenland voerde de jeugdbeweging van Syriza campagne met de leuze 'wij vertrekken niet maar strijden'. Toch zijn er op enkele jaren tijd bijna een half miljoen Griekse jongeren vertrokken, maar dat heeft Syriza niet verhinderd populair te blijven onder de jeugd. Ook in Spanje hebben sinds het uitbreken van de crisis 400.000 veelal geschoolde jongeren het land verlaten, maar zijn tegelijk velen ook georganiseerd in de beweging #NoNosVamosNosEchan (*wij vertrekken niet, we worden ertoe gedwongen*). Hun gedwongen exodus gaat gepaard met acties tegen de precarisering elders in Europa. In 2006 betoogden in alle Amerikaanse grote steden Latino-migranten tegen de nieuwe migratiewetgeving die het verwerven van een *green card* definitief onmogelijk zou maken. Velen onder hen waren al actief in de lokale vakbonden.

Brain drain uit de ontwikkelingslanden is wél problematisch. Daarom is het dichten van de wereldkloof tussen rijk en arm, tussen 'rijke' en arme landen, een absolute noodzaak. Hoog tijd dat dit bovenaan de agenda komt te staan van internationale socialistische bewegingen en van het wereldvakverbond. Maar de krachtsverhoudingen zijn op dat niveau eerder negatief. Wanneer mensen oorlog, droogte of overstromingen ontvluchten, moet hulp worden geboden. Wanneer mensen asiel aanvragen, zijn mensenrechten nog steeds van tel. Wat economische migratie betreft, is regulering nodig. Net zoals dit het geval zou moeten zijn met kapitaalstromen. Regulering kan verschillende vormen aannemen: quota's, tijdelijke verblijfsvergunningen, legale migratieroutes, enzovoort. Deze regulering dient natuurlijk ook het universeel mensenrecht op mobiliteit of vestigingsvrijheid in rekening te nemen.

Migratiespecialisten weten dat er geen enkele studie bestaat die bewijst dat het faciliteren van toegang en circulatie een aanzuigeffect zou hebben.⁶ Het recente onderzoek van Bart Meuleman, Marc Hooghe, Ann Trapers en Tim Reeskens spreekt de intuïtieve opvatting dat minder grenzen tot meer volksverhuizingen zouden leiden absoluut tegen. Tot slot moeten socialisten ook inzien dat 'de manier waarop een regering vluchtelingen behandelt, laat zien hoe ze de rest van ons zou behandelen indien ze dat zouden kunnen' (Tony Benn). Een flinkse aanpak is hier niet op zijn plaats; een internationaal socialistische benadering op basis van de hierboven vermelde punten des te meer.

Noten

1/ <http://www.lastampa.it/2015/12/16/vaticaninsider/eng/world-news/santegidio-humanitarian-corridors-open-for-one-thousand-people-7F1BrNhUFKY1CqirpOULcM/pagina.html>.

2/ Volgens de ILO kosten stress, burn-out e.d. 2 à 3 procentpunten van het bbp. In de ziekte-uitgaven van de sociale zekerheid zou dit een meerkost van minstens 15% van de totale ziekte-uitgaven veroorzaken. Zie ILO-BIT, jaarverslag 2014.

3/ Pervenche Berès, Yannick Jadot, Guillaume Duval, L'Union peut accueillir dignement les réfugiés, in: *Alternatives Economiques*, april 2016, p. 45.

4/ ER Common list, annex 1, council regulation 539/2001, n°851/2005 & resolutie 539/2001. Zie Van Houtum (2015 & 2008).

5/ <http://www.npdata.be/BuG/274-demografieken/>.

6/ <http://www.lalibre.be/debats/opinions/migrants-voici-dix-raisons-d-ouvrir-les-frontieres-55d6040335708aa4379f81c9>.

Zie ook het interview met Bart Meuleman en Marc Hooghe op *MO**: <http://www.mo.be/analyse/aanzuigeffect-feit-fictie>.

Beknopte Bibliografie

- Meuleman B., Hooghe M., Trappers A., Reeskens T (2008), Migration to European countries: a structural explanation of patterns, 1980-2004, *International Migration Review*, vol. 42 issue 2, pp. 476-504.

- Van Houtum H. (2010), 'Human Blacklisting: the global apartheid of EU's external border regime', *Society and Space*, vol. 28, pp. 957-976.

- De Genova, N. (2013), 'Migration and Race in Europe: The Trans-Atlantic Metastases of a Post-Colonial Cancer', *European Journal of Social Theory*, 13 (3), pp. 405-419.

- De Genova N. (2016), The 'crisis' of the European border regime: Towards a Marxist theory of borders, n°150. <http://isj.org.uk/the-crisis-of-the-european-border-regime-towards-a-marxist-theory-of-borders/>

- Noiriel G. (2016 [2006]), *Le Creuset français : Histoire de l'immigration XIXe-XXe siècle*, Seuil.